

LKP VEIKLA, RŪPINANTIS DARBO ŽMONIŲ VAIKAIS BURŽUAZINĖJE LIETUVOJE

V. SAVICKYTĖ

Įvairiapusiška LKP veikla buržuazinės santvarkos metais plačiai nagrinėjama daugelio mokslininkų darbuose (K. Navickas, E. Misiūnaitė, I. Lempertas, B. Sudavičius, A. Marcelis, A. Beržinskaitė, J. Leonavičius ir kt.), tačiau rūpinimasis darbo žmonių vaikais dar nepakankamai nušviestas. Straipsnyje, kiek leidžia jo apimtis, mėginama apžvelgti LKP rūpinimąsi darbo žmonių vaikų gyvenimo, darbo, mokymosi sąlygų gerinimo, jų politinio-idėjinio auklėjimo, pionierių organizacijos vaidmens stiprinimo klausimais.

Vienintelė partija, kuri buržuazinėje Lietuvoje kovojo už darbo žmonių ir jų vaikų reikalus, buvo Lietuvos Komunistų partija. Dėl žiauraus buržuazijos teroro priversta pasitraukti į gilų pogrindį, Lietuvos Komunistų partija ir toliau vadovavo darbo žmonių kovai jų klasinių susirėmimų su buržuazija metu, ėmėsi aktyvaus darbo žmonių masių organizavimo, jų sutelkimo ir politinio auklėjimo darbo.

LKP III suvažiavime 1921 m. buvo iškelti konkretūs darbo žmonių kovos prieš buržuazinę valdžią reikalavimai: aštuonių valandų darbo diena pramonėje ir žemės ūkyje, darbo užmokesčio pakėlimas darbininkams, bedarbių aprūpinimas darbu, dvarininkų žemės konfiskavimas, mokesčių naštos užkrovimas vien turtingiesiems, kova prieš baltąjį terorą ir kt.

1924 m. įvykęs LKP IV suvažiavimas nužymėjo uždavinį ir toliau vadovauti darbo žmonių kovai dėl kasdienių reikalų, patraukti juos nuo smulkių, dalinių reikalavimų prie bendresnių, nuo ekonominių — prie politinių, prie kovos dėl kapitalistinės santvarkos nuvertimo ir proletariato diktatūros pergalės.

Partijos kova už darbo žmonių reikalus tuo pačiu buvo kova už jų vaikų reikalus. Tačiau partija daug dėmesio skyrė ir betarpiškai kovai už jaunąją kartą.

K. Markso ir F. Engelso „Komunistų partijos manifesto“ teiginys, kad „darbininkų klasės atžvilgiu lyties ir amžiaus skirtumai netenka bet kurios visuomeninės reikšmės, teegzistuoja tik darbo instrumentai, reikalaujantieji įvairių išlaidų priklausomai nuo amžiaus ir lyties“¹, pilnai galiojo ir buržuazinėje Lietuvoje. Buržuazinės Lietuvos įstatymai neįvedė apribojimų vaikų samdymui. Tiesa, pagal Pramonės įstatų 108 str. jaunesniems kaip 12 metų amžiaus vaikams neturėjo būti leidžiama dirbti fabrikuose. Tačiau fabrikantai mažai šių įstatų tepaisė. Kai kuriais atvejais jiems parankiau buvo samdyti vaikus, kuriems galėjo mokėti net

¹ K. Marksas ir F. Engelsas, Komunistų partijos manifestas, Vilnius, 1953, p. 44.

50% mažesnę užmokestį. Todėl, pavyzdžiui, Kaune vien tik tabako ir papirosų fabrike, nors darbo sąlygos ten ypač kenksmingos sveikatai, iš 616 darbininkų 160 buvo mažamečiai. „Audimo“ fabrike dirbo nepilnamečiai 14–15 m. mergaitės².

Kaimuose pas buožes ir dvarininkus darbo žmonių vaikai pradėdavo dirbti nuo 6–7 m. amžiaus, o 14–15 m. paaugliai, vadinamieji pusberniai ir pusmergės, atlikdavo visus darbus lygiai su suaugusiaisiais.

1931 m. buržuazinė Lietuva ratifikavo konvencijas dėl moterų ir vaikų darbo nakties metu. Pagal šias konvencijas buvo draudžiama naudoti moterų ir paauglių darbą nuo 10 val. vakaro iki 5 val. ryto, tačiau įstatyme, apribojančiame naktinį darbą, buvo numatyta nemaža išimčių, nurodyta ne viena pramonės įmonė (stiklo, popieriaus, cukraus ir kt.), kurioje buvo įteisintas paauglių darbas nakties metu. Tačiau faktiškai ir to nebuvo laikomasi. Daugelyje įmonių vaikai ne tik dirbo kartu su suaugusiaisiais po 10–12 val. per parą, bet ir buvo verčiami dirbti net naktį, kada darbo sąlygos žymiai sunkesnės. Vaikų darbo diena kaime net teisiškai buvo nustatyta dar ilgesnė. Pagal 1924 m. išleistus Dvarų darbininkų samdymo ir atleidimo įstatymus paaugliams iki 16 m. amžiaus darbo diena buvo nustatyta nuo 7 val. ryto iki 7 val. vakaro, t. y. 12 val. per parą³. Tačiau faktai rodo, kad buožės mažamečius vaikus dažnai versdavo dirbti net po 18–19 val. per parą⁴.

Darbo žmonių vaikų švietimas, jų mokymas buržuazijai taip pat nerūpėjo. „Jei buržuazija rūpinasi darbininkų sąlygomis tiek, kiek jai būtina, tai nereikia stebėtis, kad ji ir išsilavinimo duoda jiems tiek, kiek tai atitinka jos interesus“⁵, — rašė F. Engelsas 1844 m. Šis teiginys visiškai tiko ir Lietuvos buržuazijai. Nors teisiškai mokymosi srityje buržuazija nebuvo įvedusi jokių apribojimų, tačiau faktiškai mokyti galėjo tik turtingųjų vaikai. Didelis mokestis už mokslą aukštesnėse klasėse, brangūs vadovėliai, retas mokyklų tinklas, o svarbiausia — reikalas patiems užsidirbti pragyvenimui didžiajai darbo žmonių vaikų daliai buvo nenugalima kliūtis. Net privalomą pradžios mokslą (nors buržuazija apie tai daug kalbėjo) galėjo įsigyti taip pat ne visi. Pavyzdžiui, 1926 m. Lietuvoje buvo 2108 pradžios mokyklos, kuriose mokėsi 118 603 moksleiviai. 1928 m. 60% mokyklinio amžiaus vaikų, kaip buvo priversti pripažinti patys buržuaziniai veikėjai, nelankė mokyklos⁶.

Buržuazijai rūpėjo, kad jaunoji karta taptų klusniu jos politikos įrankiu, todėl ji buvo priversta ieškoti priemonių darbo žmonių vaikams patraukti į savo pusę. Kaip teisingai pastebėjo N. Krupskaja, „visų šalių buržuazija puikiai žino, kokią didelę galią turi žmogui vaikystės pergyvenimai, ir todėl ji stengiasi nuo ankstyvų metų vaikus persunkti savo dvasia“⁷. Lietuvos buržuazija stengėsi išnaudoti uoliai šia kryptimi besidarbuojančią dvasininkiją, buržuazinei vyriausybei paklusnius mokytojų kadrus, parsidavėliškus vaikų rašytojus, godžius pelno kinematograifų savininkus. Pagal 1927 m. pasirašytą konkordatą su Romos popiežiumi katalikų bažnyčiai oficialiai buvo pripažinta teisė auklėti vaikus ir jaunimą, t. y. ugdyti juos ištikimais buržuazijos tarnais. Šiam tikslui tarnavo vaikams leidžiama buržuazijos literatūra, radijas ir kt. Suprantama, kad jam buvo pajungta ir mokykla. V. Leninas, apibūdinamas buržuazinę mokyklą apskritai, tuo pačiu taikliai atskleidė ir buržuazinės Lietuvos

² „Darbininkų jaunimas“, 1923, Nr. 10.

³ Z. Balevičius, Darbininkų padėtis buržuazinėje Lietuvoje, Vilnius, 1960.

⁴ „Darbininkų jaunimas“, 1924, Nr. 5.

⁵ К. Маркс и Ф. Энгельс, О воспитании и образовании, Москва, 1957, стр. 74.

⁶ „Lietuvos aidas“, 1936. XII. 30.

⁷ Н. К р у п с к а я, Rinktiniai pedagoginiai raštai, Kaunas, 1960, p. 239.

mokyklos reakcinį pobūdį. „Kiekvienas jos (kalbama apie buržuazinę mokyklą.— V. S.) žodis buvo suklastotas prisitaikant prie buržuazijos interesų. Tose mokyklose jaunąją darbininkų ir valstiečių kartą ne tiek auklėjo, kiek dresiravo tos pačios buržuazijos interesų naudai. Auklėjo juos taip, kad paruoštų jai tinkamus tarnus, kurie sugebėtų duoti jai pelno ir kartu netrukdytų jai ramiai gyventi ir dykaduoniauti“⁸,— rašė V. Leninas. Buržuazinės Lietuvos mokyklos programoje pirmąją vietą užėmė tikyba, o gamtos mokslams, chemijai, fizikai buvo skiriamos tik 23 savaitinės valandos per visą gimnazijos kursą. Darvinizmui, evoliucijos mokslui vietos iš viso nebuvo. Visuomeniniai mokslai mokykloje buvo grindžiami idealistine pasaulėžiūra ir nacionalistinėmis idėjomis⁹.

Kartu su minėtosiomis priemonėmis Lietuvos buržuazija, pasinaudodama kitų šalių buržuazinių partijų patyrimu, ėmėsi kurti įvairias vaikų organizacijas. Kiekviena buržuazinė partija stengėsi turėti savas vaikų organizacijas, kurios, nors tarp jų ir kildavo dažnų konfliktų, nors jos trukdė ir kartais kenkė viena kitos veiklai, liko ištikimos pagrindiniam tikslui — auklėti buržuazijai paklusnią jaunąją kartą. Šį tikslą, nors ir įvairiai maskuodamosi, sprendė skautų, angelaičių, Marijos vaikų, gyvojo rožančiaus ir kitos buržuazinės vaikų organizacijos, draugijos, sąjungos.

Suprantama, Lietuvos Komunistų partija negalėjo likti abejinga tiek darbo žmonių vaikų išnaudojimui, tiek ir moraliniam jų luošinimui, idėjiniam pavergimui. Praktiškai kovą už jaunąją kartą Komunistų partija vykdė per komjaunimą, savo psichologija, nuotaikomis ir pergyvenimais esantį arčiau vaikų. Todėl jau 1921 m. kovo 15 d. įvykusiame Lietuvos Komunistinės Jaunimo Sąjungos Centro Biuro (toliau LKJS CB) II plenumo buvo pažymėta, kad „darbas tarp vaikų turi tapti viena svarbiausių sričių būsimajame darbe“¹⁰.

Vykdydamas partijos nurodymus, komjaunimas savo I konferencijoje, taip pat I suvažiavime¹¹ išklėle konkrečius reikalavimus, galinčius apriboti vaikų ir jaunimo išnaudojimą. Buvo nurodyta, kad reikia kovoti už 6 val. darbo dieną visiems jauniems darbininkams iki 18 m. tiek mieste, tiek kaime, kad paaugliai būtų atleisti nuo naktigonės, virvių pynimo, avalynės taisymo, medžių piovimo ir pan. darbų, mergaitės — nuo verpimo vakarais, rytinio malimo girnomis ir kt. panašių darbų, jei jie neįeina į nustatyto laiko valandas, o verčiami atlikti papildomai. Buvo reikalaujama „pilnai uždrausti akordinį darbą ir darbą naktį vaikams ir jaunimui tiek mieste, tiek kaime pas buožas“.

Ir vėlesniais metais šie klausimai buvo keliami. Pavyzdžiui, 1925 m. „Jaunimo lapelis“ rašė: „... piemenukams turi būti mokama 400 litų algos, kas antras šventadienis turi būti visai liuosas. Kad piemenukas turėtų sveikus ir švarius drabužėlius ir nagines. Užginti nakties jojimą, nes pavargęs piemenukas per dieną turi nors naktį pasiilsėti. Kada pargena pusryčiams ar pietums, kad šeimininkas (gaspadorius) duotų tą laiką piemenukui pamiegoti. Ginti laukan iki 6 val. ryto (dabar 8 val. ryto.— V. S.) turi patys šeimininkai... Piemenukui susirgus, turi alga eiti, kaip ėjo, kol jis pagis (gydymas šeimininko lėšomis). Neganymo laiku kad piemenukas dirbtų ne daugiau 6 val. per dieną ir turėtų visus šventadienius liuosus“¹².

⁸ V. Leninas, Raštai, t. 31, Vilnius, 1955, p. 253.

⁹ Lietuvos TSR istorija, Vilnius, 1958, p. 383.

¹⁰ LKP CK archyvas, f. 3743, ap. 1, b. 11, l. 5.

¹¹ Ten pat, b. 27, l. 38; b. 45, l. 35—37.

¹² „Jaunimo lapelis“, 1925, Nr. 7.

Švietimo srityje buvo reikalaujama visiems abiejų lyčių jaunuoliams iki 18 m. suteikti nemokamą ir prieinamą švietimą, pilną išlaikymą ir ap rūpinimą mokymosi priemonėmis valstybės sąskaita, prie mokyklų steigti bendrabučius ir valgyklas¹³.

Buržuazinėje Lietuvoje, kaip ir bet kurioje kapitalistinėje visuomenėje, buvo dvi ideologijos — buržuazinė ir socialistinė. Visuomeninė darbininkų klasės padėtis traukė ją, tuo pačiu ir darbo žmonių vaikus, į socializmą. Lietuvos Komunistų partija siekė, kad darbo žmonių vaikai suprastų, kur glūdi jų sunkaus gyvenimo priežastys, teisingai suvoktų visus vykstančius reiškinius ir sąmoningai įsijungtų į kovą už savo teises.

Išreiškdamas šias mintis, „Darbininkų jaunimas“ 1923 m. rašė: „Mes mokinam darbininkus, kurie dar nėra klasiniai susipratę, suprasti savo padėties esmę, išnaudotojų tvarką, kaip juos buržujai ir buožės išnaudoja, kad jie . . . galėtų imtis kovos dėl savo padėties pagerinimo. . .“ „Ar turim mes to mokyti ir darbininkų vaikus,— klausė toliau laikraštis ir čia pat atsakė:— Be abejonės, turim. . .“¹⁴.

Tačiau, kad darbo žmonių vaikų auklėjimas neapsiribotų tik teoriniais aiškinimais, kurie vaikams dažnai sunkiai suprantami, partija mokė, jog „darbo tarp vaikų negalima izoliuoti nuo suaugusių darbininkų ir jaunimo kovos“¹⁵. Čia verta prisiminti, kad šiuo požiūriu Lietuvos Komunistų partijos pozicija visai sutapo su V. Lenino nurodymais dėl vaikų dalyvavimo revoliuciniame judėjime. Kai 1912 m. vienos Peterburgo gimnazijos mokiniai paskelbė streiką, kurio metu buvo areštuoti trisdešimt keturi gimnazistai, ir klausimas pasiekė Valstybės dūmą, o toji pasmerkė vaikų dalyvavimą politikoje, V. Leninas sukritikavo dūmos poziciją. Straipsnyje „Didėjantis neatitikimas“ jis rašė: „Kiekvienas smerkimas įtraukimo į politiką, nors ir „ankstyvo“, yra veidmainystė ir obskurantizmas“¹⁶. Straipsnyje „Karinė proletarinės revoliucijos programa“ V. Leninas nurodė, kad „moterys ir vaikai nuo 13 metų Komunos metu kovojo greta vyrų. Kitaip negali būti ir artėjančiuose mūsųose už buržuazijos nuvertimą“¹⁷.

Atmintini ir 1919 m. gegužės 25 d. Maskvoje, Raudonojoje aikštėje, pasakyti V. Lenino žodžiai, kurie, nors ir nebuvo užrašyti, išliko juos girdėjusiųjų atmintyje: „Ir vaikai, augantys proletarai, turi padėti revoliucijai“.

Palaidydamą vaikų dalyvavimą revoliuciniame judėjime, partija drauge nurodė jo konkrečias formas. „Bedarbiai renkasi prie biržos, ruošiasi demonstracijai,— rašė LKP organas „Partijos darbas“,— ir bedarbių vaikus galima atvesti prie darbo biržos ir prie savivaldybių su bedarbių reikalavimais, papildytais specialiai bedarbių vaikų reikalavimais: drabužių, šilto maisto ir pan. Jei tėvai streikuoja, vaikai gali piketuoti ir perspėti streiklaužius nuo streiklaužiavimo. Jei tėvus meta iš butų, vaikai gali rinktis prie valstybės ir savivaldybės organų su reikalavimais nemesti tėvų iš butų. Areštuotų vaikai su savo žaislų (žaidimų.— V. S.) arba mokyklos draugais gali rinktis prie kalėjimo ir reikalauti, kad jų tėvai būtų paliuosuoti. . .“¹⁸

Kartu partija mokė, kad vaikus būtina supažindinti su tuo, kaip darbininkai ir valstiečiai kovoja Lietuvoje ir užsienyje, kaip gyvena turčiai (buožės, buržuazija, dvarininkai), kad vaikai dar giliau pajustų ir suprastų visą išnaudojimo baisumą ir sąmoningai stotų į kovą su išnaudotojais.

¹³ LKP CK archyvas, f. 3743, ap. 1, b. 45, l. 35—37.

¹⁴ „Darbininkų jaunimas“, 1923, Nr. 5.

¹⁵ „Partijos darbas“, 1932, Nr. 2 (5).

¹⁶ V. Leninas, Raštai, t. 18, Vilnius, 1954, p. 543.

¹⁷ V. Leninas, Raštai, t. 23, Vilnius, 1954, p. 71.

¹⁸ „Partijos darbas“, 1932, Nr. 2(5).

Partija negalėjo taikstyti su buržuazijos ir jos tarnų pastangomis apraizgyti jaunąją kartą religiniais prietarais. Todėl kova už pasaulietiską mokyklą, už bažnyčios atskyrimą nuo mokyklos buvo vienas iš svarbiausių partijos reikalavimų per visą buržuazijos viešpatavimo laikotarpį.

Kadangi buržuazija daug dėmesio skyrė vaikų įvairių buržuazinių organizacijų veiklai, partijos nurodymu jau komjaunimo I suvažiavime buvo nutarta „atkreipti dėmesį į tas skautų organizacijas, kurioms priklauso darbininkų vaikai. . .“¹⁹ Komjaunimo kuopelės vietose daug dėmesio skyrė vaikams apsaugoti nuo žalingo buržuazinių vaikų organizacijų poveikio. Todėl, nepaisant visų buržuazinių partijų dedamų pastangų, joms sunkiai sekėsi patraukti vaikus į šias organizacijas. „Ukmergėje kelis kartus buvo mėginta sudaryti Angelo sargo vaikų draugiją, bet vis dar nepavyko“²⁰,— 1923 m. klerikaliniame vaikų laikraštyje „Žvaigždutė“ skundėsi vienas šio judėjimo organizatorių. Panašių nusiskundimų buvo gausu ir vėlesniais metais. „Prašau mane atleisti nuo pareigų ėjimo ir taip pat visai išbraukti iš skautų“²¹,— tokių pareiškimų buržuazinės Lietuvos skautų organizacijos dokumentacijoje galima rasti labai daug.

Taip pat, nepaisant tautininkų partijos dedamų pastangų jaunųjų ūkininkų organizaciją paversti savo įrankiu, daugelio ratelių (pavyzdžiui, Dotnuvoje, Šakių apskrityje ir kitur), kuriems vadovavo pažangūs mokytojai arba agronomai, sau pajungti jai nepavyko²².

Didelę reikšmę turėjo ir tas darbas, kurį komjaunimas atliko tokiose jaunimo organizacijose, kaip socialdemokratinėje „Žiezirboje“, eseriniame „Drauge“ ir kitose. Komjaunimo darbo dėka kai kuriose buržuazijos įtakoje buvusiose vietinėse organizacijose vis labiau stiprėjo posūkis į kairę. Atskiri šių organizacijų nariai pasisakydavo prieš savo vadus, vykdomą reakcinę politiką. Buvo prieita net iki to, kad buržuazija buvo priversta uždaryti atskirus kai kurių organizacijų skyrius. Pavyzdžiui, 1934 m. liaudininkų vadovai uždarė Jaunimo sąjungos Šiaulių apskrities skyrių, o vėliau dar 16 šios organizacijos skyrių, priešišku buržuazijos politikai. Buvo atvejų, kai prieš reakcinę valdančiosios tautininkų partijos politiką pasisakydavo net tokių organizacijų, kaip jaunaliuviai, nariai. Pavyzdžiui, 1934 m. Jaunosios Lietuvos Kuršėnų skyriaus nariai atsisakė nešti organizacijos vėliavą, pradėjo dainuoti revoliucines dainas, pasisakė prieš savo vadus²³.

Visa tai turėjo poveikį ir darbui su vaikais, nes kiekviena jaunimo organizacija vienokiu ar kitokiu būdu buvo susijusi ir su vaikų judėjimu.

Lietuvos Komunistų partija negalėjo likti abejinga darbo žmonių vaikų norui organizuotis ir organizuotai kovoti už savo teises. Todėl 1923 m., Lietuvoje pradėjus kurtis pionierių kuopelėms, partija aktyviai palaikė šį judėjimą. Vadovaudamasi Komunistų Internacionalo IV kongreso nurodymu, kad „Komunistinės jaunimo grupės. . . turi būti organizaciniai priklausomos ir vadovaujamos jaunimo (turimos galvoje komunistinės jaunimo organizacijos.— V. S.), o partija privalo šį darbą palaikyti, teikiant jėgų jo pravedimui“²⁴, Lietuvos Komunistų partija praktiškai, kasdien vadovauti jaunųjų pionierių veiklai pavedė komjaunimui. Tačiau sudėtingos, besikeičiančios darbo sąlygos, komjaunuolių turimo patyrimo stoka vertė partiją nuolat grįžti prie šio klausimo.

Vykdydamas partijos nurodymus, LKJS Centro Biuras 1923 m. gruodžio 20 d. apsvarstė įvairiose vietose susikūrusių Spartako (taip pradžioje,

¹⁹ LKP CK archyvas, f. 3743, ap. 1, b. 45, 1. 18.

²⁰ „Žvaigždutė“, 1923, Nr. 2.

²¹ LTSR CVA, f. 194, ap. 1, b. 3.

²² Mažoji lietuviškoji tarybinė enciklopedija, t. I, Vilnius, 1966, p. 685.

²³ „Darbininkų ir valstiečių jaunimas“, 1934, Nr. 7.

²⁴ „Darbininkų jaunimas“, 1923, Nr. 3.

Tarybų Rusijos pionierių pavyzdžiu, vadinosi Lietuvos pionieriai) kuopelių veiklą, nustatė pionierių organizacijos veiklos kryptį, jos narių anžiurą. Tuo pačiu buvo padėti pagrindai Lietuvos pionierių organizacijai susikurti. Todėl ši data LKP CK Prezidiumo 1963 m. lapkričio 25 d. nutarimu ir buvo patvirtinta kaip Lietuvos pionierių organizacijos įkūrimo diena.

Vienas sudėtingiausių klausimų, vystant pionierių veiklą buržuazinės santvarkos metais, buvo organizacinės struktūros klausimas. Komplikotos darbo sąlygos, įvairių valdančių buržuazinių partijų politika reikalavo didelio lankstumo.

Pionierių judėjimo pradžioje, valdant klerikaliniam krikščionių demokratų blokui, kuris ne tik žiauriai persekiojo Lietuvos Komunistų partiją, komjaunimą, bet ir buvo uždaręs beveik visas darbininkų profsąjungas, neleido kurtis darbo valstiečių sąjungoms, pionierių kuopelės veikė nelegaliai ar pusiau legaliai. Tačiau, dirbdama nelegaliai, pionierių organizacija negalėjo apimti didesnio darbo žmonių vaikų skaičiaus, o tai prieštaravo partijos politikai jaunosios kartos auklėjimo srityje. Todėl 1924 m. vasario 12 d. Lietuvos Komunistų partijos Centro Komiteto sekretorius Zigmas Angarietis laiške komjaunimo Centro Biurui nurodė, kad vaikų iš dirbančių samdinių tarpo grupes (kuopas) reikia kurti ten, kur tik yra mažiausia galimybė, reikia išnaudoti visas dar veikiančias profsąjungas, prie kurių jaunimas yra sukūręs savo sekcijas. „Tokios grupės,— kaip nurodė LKP CK sekretorius,— neturėtų būti profsąjungos dalimis arba jų nariais, nes... kai tik jos turės įstatus, mokės nario mokesį arba turės aiškiai nustatytas organizacines formas, tuoj valdžia jas paleis, o kartu ir jaunimo sekcijas... Ir tik tuomet bus galima pagalvoti apie „organizacinį jų užtvirtinimą“, kada faktiškai jos stos ant kojų“²⁵.

Šie partijos nurodymai atsispindėjo 1924 m. balandžio 19 d. LKJS Centro Biuro paruoštoje rezoliucijoje pionierių judėjimo klausimais²⁶. Rezoliucijoje buvo pažymėta, kad būtų neprotinga iš vaikų reikalauti griežtos konspiracijos, todėl pionierių kuopelėms reikia ieškoti legalių galimybių. LKJS Centro Biuro nurodymu, pionierių kuopelės turėjo būti organizuojamos prie jaunimo sekcijų, sportinių būrelių, pažangesnių jaunimo organizacijų ir pan. Šios pionierių kuopelės, siekiant suklaidinti buržuazinę žvalgybą, galėjo būti vadinamos įvairiausiais vardais — darbininkų klasės vaikų grupėmis, jaunaisiais natūralistais ir pan., tačiau jų darbo turinys turėjo auklėti vaikus ištikimais darbininkų klasės reikalų gynėjais, „būti Komunistinės Jaunimo sąjungos rezervu“.

Panaudoti legaliūs darbo su vaikais metodai įgalino ir šiek tiek pasikeitusi politinė padėtis šalies viduje. Išaugus darbininkų ir darbo valstiečių revoliuciniam judėjimui, buržuazinė vyriausybė turėjo leisti atgaivinti kai kurias profsąjungas, leisti veikti kai kurioms darbininkų jaunimo organizacijoms. Visu tuo pasinaudojo komjaunimas, organizuodamas pionierių kuopelės, kurios, prisidengusios įvairiais vardais, veikė prie tokių jaunimo organizacijų, kaip „Spindulys“, „Kultūros būreliai“, „Keliaujantis paukštis“, prie profsąjunginių jaunimo sekcijų ir kt.²⁷

Legalių darbo metodų panaudojimas, dirbant su vaikais, turėjo reikšmės ir pionierių organizacijos augimui. Antai 1926 m. pradžioje pionierių gretose buvo apie 1300—1500 narių²⁸. Kilo reikalas suburti visas vaikų kuopelės, suvienyti jas organizaciniu atžvilgiu. 1926 m. rugpiučio mėn.,

²⁵ LKP CK archyvas, f. 3743, ap. 1, b. 44, l. 11.

²⁶ Ten pat, b. 46, l. 19—20.

²⁷ Ten pat, b. 70, l. 40—47.

²⁸ Ten pat, b. 68, l. 9—10.

žemės ūkio parodos metu, Šiauliuose įvyko Visos Lietuvos pionierių organizacijos I konferencija, kurioje buvo aptarti įvairūs pionierių darbo klausimai, išrinkta Centro valdyba. Pionierių judėjimas dar labiau išsiplėtė, ir 1926 m. pabaigoje organizacija išaugo iki 2000 narių. Pionierių kuopelės veikė ne tik tokiuose miestuose, kaip Kaunas, Šiauliai, Panevėžys, bet ir provincijos miesteliuose — Jonavoje, Jurbarke, Vilkaviškyje, Telšiuose, Molėtuose ir kitur²⁹.

1926 m. gruodžio 17 d. įvykęs fašistinis perversmas ir po jo prasidėjusi fašistinė reakcija sužlugdė Lietuvos pionierių organizaciją. Pionierių kuopelės visur, išskyrus Kauną, iširo. LKP, fašistinio teroro metu patyrusi didelių nuostolius, netekusi geriausių savo sūnų, vis dėlto neužmiršo darbo su vaikais. Partijos nurodymu buvo ruošiamą nauja rezoliucija, kurioje turėjo atsispindėti visi pakitimai, sukelti sunkių darbo fašistinės reakcijos metais sąlygų.

Komjaunimo Centro Komitetas 1931 m. šią rezoliuciją paruošė, tačiau joje nepakankamai aiškiai buvo nusakyta, kaip fašistinės reakcijos metais turi būti organizuojama pionierių veikla. Todėl Lietuvos KP CK biuras 1931 m. gegužės 31 d. apsvarstęs rezoliuciją atmetė ir įpareigojo komjaunimo Centro Komitetą paruošti naują. Birželio 20 d. komjaunimo CK biuras patvirtino naują rezoliucijos projektą, tačiau ir jis, kaip galima spręsti iš LKP CK sekretoriaus Zigmo Angariečio laiško, buvo mažai ką geresnis už senąjį. „Iš visko matosi,— rašė LKP CK sekretorius,— kad šis klausimas (t. y. darbo su vaikais organizavimas fašistinės reakcijos sąlygomis.— V. S.) ir jiems patiems (turimas galvoje komjaunimo CK.— V. S.) ne visai aiškus“³⁰.

Todėl LKP CK savo organe „Partijos darbas“, komjaunimo CK organe „Darbininkų jaunimas“ išspausdino nemaža straipsnių, nurodančių, kaip to meto sąlygomis reikia organizuoti pionierių kuopeles³¹.

Darbo su vaikais klausimai buvo aptarti ir 1932 m. įvykusiame LKP CK Plenumė.

Lietuvos Komunistų partija ir toliau laikėsi tos nuomonės, kad, nepaisant fašistinės reakcijos siautėjimo, dirbant su vaikais, reikia ieškoti legalių kelių, kad netikslinga kurti nelegalias pionierių kuopeles, kurias komjaunimas vėl bandė organizuoti nuo 1928 m. Kadangi bet kokios pažangesnės organizacijos fašistinės reakcijos metais buvo uždarytos, tai atkrito galimybė panaudoti jas, kaip buvo iki fašistinio perversmo, pionierių veiklai plėsti. Todėl šiuo laikotarpiu, partijos nuomone, tikslingiausia buvo atsisakyti bet kokie organizacinio pionierių kuopelių apiforminimo, o dirbti su plačiosiomis vaikų masėmis, ruošiant jiems žaidimus, išvykas į kaimus, miškus, laukus, o pertraukose tarp žaidimų aiškinant visus jų gyvenimą, išnaudojimą, kovą liečiančius klausimus, t. y. auklėti vaikus komunistine dvasia (o tai ir yra svarbiausias pionierių organizacijos uždavinys).

Vykdydamas partijos nurodymus, 1933—1940 m. komjaunimas nebė organizavo pionierių kuopelių, bet dirbo su plačiosiomis vaikų masėmis.

Šiuo laikotarpiu pionierių veiklai plėsti buvo panaudojamos įvairios vaikų komisijos, komitetai ir pan. Pavyzdžiui, vien tik Kaune pionierių organizacijos iniciatyva veikė 5 mokyklų komitetai, pasivaikščiøjimų, žaidimų, maisto, sanitarinė, choro, redakcinė ir kt. komisijos. Buvo organizuojami vaikų aktyvistų pasitarimai³². Panašiai buvo dirbama ir kitur.

²⁹ LKP CK archyvas, f. 3743, ap. 1, b. 70, l. 40—47.

³⁰ Ten pat, b. 86, l. 7—9.

³¹ „Partijos darbas“, 1932, Nr. 7, 10; 1933, Nr. 1; „Darbininkų jaunimas“. 1932—1933.

³² LKP CK archyvas, f. 3743, ap. 1, b. 95, l. 11—12.

Daug dėmesio LKP skyrė ir pionierių organizacijos veiklos turinio bei formų klausimams. Partijos nurodymai atsispindėjo LKJS Centro Biuro 1924 m. balandžio 19 d. rezoliucijoje, kurioje vaikų materialistinės pasaulėžiūros formavimo, sąmoningumo ugdymo klausimai užėmė svarbiausią vietą. Nemaža reikšmės pionierių kuopelių darbe buvo skiriama ir praktinei veiklai, pagalbos teikimui darbininkų klasei, kovojančiai su išnaudotojais.

Kadangi, dirbant su vaikais, labai didelę reikšmę turi darbo formų parinkimas, pionierių organizacijai buvo rekomenduojamos tokios darbo formos, kaip meno saviveikla, muzikiniai, vokaliniai vakarai, žaidimai, diskusijos, susirinkimai, pasivaikščiojimai ir pan. Nes, kaip rašė „Darbininkų jaunimas“, „jei mes spirsim darbininkų ir mažžemių vaikus . . . vien mokytis, vien dalyvauti mūsų kovoje, o mūsų priešai (turima galvoje buržuazija.— V. S.) tame laike trauks vaikus į visokius pasilinksminimus, tai jiems pavyks paimti į savo įtaką proletariato vaikus. . .“³³ Svarbiausia, kaip nurodė partija, kad visoms šioms formoms būtų būdingas revoliucinis turinys, „vaidinimams panaudota medžiaga iš darbininkų klasės kovos praeityje ir dabar (t. y. buržuazijos viešpatavimo metais.— V. S.), darbininkų vaikų dalyvavimas toje kovoje“ ir pan.

Šiais nurodymais buvo vadovaujamosi pionierių kuopelių veikloje, ir jie suvaidino svarbų vaidmenį, stiprinant pionierių organizacijos poveikį darbo žmonių vaikų masėms 1923—1926 m. Tačiau po fašistinio perversmo, kai pionierių kuopelės pradėjo veikti nelegaliai, pasikeitė ir jų veiklos turinys bei formos. Pagrindine forma tapo pionierių susirinkimai, kurių metu buvo aiškinami sudėtingi, vaikams sunkiai suprantami klausimai — apie materializmą, Plechanovo mokslą, kinų revoliuciją, revoliucinį judėjimą Indijoje ir pan. Panašūs klausimai buvo nušviečiami ir Kauno pionierių leidžiamame laikraštyje „Pionierius“, pionierių vardu spausdinamuose atsišaukimuose.

Partija, taisydamą komjaunimo darbo su vaikais klaidas, padarytas fašistinės reakcijos laikotarpiu, vėl priminė savo ankstesnius nurodymus apie tokių formų, kaip pasivaikščiojimai, ekskursijos, išvykos į čiuožyklas, pasivažinėjimai rogutėmis ir kt., panaudojimą, apie vaikams suprantamų klausimų gvildinimą³⁴.

1933—1934 m. komjaunimui pradėjus įgyvendinti šiuos partijos nurodymus, pionierių organizacija vėl išaugo ir savo gretose jungė apie 600—700 narių.

Visa tai rodo, kad LKP nurodymai dėl pionierių organizacijos struktūros, darbo turinio bei formų buvo teisingi, padėjo stiprinti pionierių organizaciją, plėsti jos įtaką darbo žmonių vaikų masėse, o sunkiais fašistinės reakcijos metais — net išsaugoti pačią organizaciją.

* * *

Taigi viso darbo, kurį buržuazinės santvarkos metais atliko LKP darbo žmonių vaikų labui, tikslas buvo kovoti prieš buržuazijos vykdomą jaunosios kartos išnaudojimą, moralinį luošinimą, ideologinį apdorojimą. Partija siekė, kad jaunoji karta būtų sąmoningi kovotojai už darbo žmonių reikalą. Kadangi šiuos uždavinius sprendė ir Lietuvos pionierių organizacija, partija aktyviai palaikė judėjimą, taisė darbe atsiradusias klaidas.

SPI
Pedagogikos katedra

Įteikta
1968 m. vasario mėn.

³³ „Darbininkų jaunimas“, 1923, Nr. 5.

³⁴ „Partijos darbas“, 1932, Nr. 7, 10; 1933, Nr. 1.

**БОРЬБА КП ЛИТВЫ ЗА ДЕТЕЙ ТРУДЯЩИХСЯ В ГОДЫ
БУРЖУАЗНОЙ ВЛАСТИ В ЛИТВЕ**

В. САВИЦКИТЕ

Р е з ю м е

Борьба КП Литвы за детей трудящихся в годы буржуазной власти была направлена против угнетения молодого поколения буржуазией. Партия боролась за то, чтобы дети трудящихся росли сознательными борцами за дело рабочего класса. Пионерская организация Литвы, возникшая в годы буржуазной власти, также активно принимала участие в решении этих задач. Поэтому КП Литвы поддерживала пионерское движение, направляла ее деятельность по пути улучшения воспитания детей рабочих.

**THE STRUGGLE OF THE LITHUANIAN COMMUNIST PARTY
FOR THE WORKING PEOPLE'S CHILDREN
IN BOURGEOIS LITHUANIA**

V. SAVICKYTE

S u m m a r y

The Lithuanian Communist Party was the only party to take care of the working people's children. With the help of the Comsomol the Party fought for the improvement of the conditions of life, work and education of the working people's children, took care of their political-ideological education. The Party paid much attention to the activity of the Young Pioneer Organization — the Communist organization of the working people's children.